

3. Дерев'янка В.В. Організаційно-правові засади роботи з кадрами в органах прокуратури України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.В. Дерев'янка. – Київ, 2012. – 30 с.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка / под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Гос. изд. иностр. и нац. словарей, 1986. – 797 с.
5. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
6. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
7. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник / О.М. Бандурка. – Х.: Харків. ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
8. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 702 с.
9. Загородній В.Є. Основні напрями організації роботи районних (міських) прокуратур: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / В.Є. Загородній. – Одеса, 2009. – 20 с.
10. Нечипоренко С.І. Адміністративно-правові засади проходження служби в органах прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Нечипоренко Сергій Ігорович. – Одеса, 2011. – 205 с.
11. Бурбика М.М. Робота з персоналом в органах прокуратури України: організаційно-правові питання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М.М. Бурбика. – Київ, 2007. – 20 с.
12. Прокуратура Запорізької області: офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zap.gov.ua/ua/structure.html>.
13. Генеральна прокуратура України: офіційний інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/kersp.html>.
14. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.

УДК 347.962:342.9(477)

НОВІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Немченко В.О., аспірант

Запорізький національний університет

Стаття присвячена розгляду інноваційної спрямованості суддівської діяльності у сучасних інформаційних умовах. Окремо розглядається особистість судді та характеризуються його психічні властивості, що формують індивідуальність. Автор також приділяє увагу поняттю "судового свавілля" як соціального (точніше – асоціального) явища. Проведено дослідження

характеристик професіоналізму діяльності судді в адміністративному процесі. З'ясовано, які саме характеристики, перш за все, притаманні професіоналізму діяльності судді.

Ключові слова: адміністративний процес, інформаційні процеси, компетентність, професійна діяльність, суд, суддя, судове дилетантство.

Немченко В.А. НОВЫЕ МЕТОДЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУДЬИ В АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена рассмотрению инновационной направленности судейской деятельности в современных информационных условиях. Отдельно рассматривается личность судьи и характеризуются его психические свойства, которые формируют индивидуальность. Автор также уделяет внимание понятию "судебного произвола" как социального (точнее – асоциального) явления. Проведено исследование характеристик профессионализма деятельности судьи в административном процессе. Выяснено, какие именно характеристики, прежде всего, присущи профессионализму деятельности судьи.

Ключевые слова: административный процесс, информационные процессы, компетентность, профессиональная деятельность, суд, судья, судебное дилетантство.

Nemchenko V.O. NEW METHODS OF A JUDGE'S PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE ADMINISTRATIVE PROCEDURE IN UKRAINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article deals with innovative orientation of a judge's activity in modern informational conditions. In modern scientific literature and periodicals only certain aspects of this issue are reflected. Therefore the subject of the present article is reporting the main points of introducing the integration method into the conception of a judge's professional activity in the administrative procedure.

The psychological analysis of a judge's professional activity is based on the acmeologic conception of informational innovation which, in its turn, primarily relies on fundamental principles of "action approach" founded by O. Leontyev who claims that activity is operation triggered by a motive (object of necessity).

The psychological mechanism of any activity consists of a motive, a general aim, a programme of actions, conditions of activity etc. A judge's activity in the administrative procedure is not an exception to this rule. The actions which form this activity are conscious volitional acts.

Thus, activity is a specific human form of treating the environment, the content of which is changing the environment reasonably and transforming it for the benefit of people. This is the content that a judge's activity should acquire.

By its nature and orientation the integration method differs from other methods of a judge's professional activity in the administrative procedure. These are the grounds which allow to accept (with a high reliability level of results of a research) the acmeologic methodology as a scope of ideas about the value of a human being, the importance of a person's inner world, their creative and self-perfecting abilities.

The state of a motivational sphere is evaluated by such criteria as the productivity of a judge's activity, optimism and interest in work, self-rating of professional competence and degree of success in working with people. Hence the understanding of a judge's personality gets a considerable importance in improving the efficiency of professional activity in the sphere of administrative legal procedure.

Thereby professiography has an important psychological and acmeologic charge, it broadens the prospects of realizing certain professional psychodiagnostic aims. It is included in the methodological range of juridical psychology as a plenipotentiary meaningful phenomenon.

We should remark that the nature of legal procedure high-handedness as a social (or to be more accurate – asocial) occurrence doesn't change with time, only aims and the ways of realization alter. Indeed, the profession of a judge is one of the most difficult juridical professions and the job of a judge in an administrative court is distinguished by the variety of professional tasks which should be solved.

The professionalism of a judge's activity in the administrative procedure is first of all characterized by high equilateral productivity of this activity.

Key words: administrative processes, information processes, competence, professional activity, court, judge, judicial inexperience.

Проблемам адміністративно-правового регулювання присвячено досить багато наукових досліджень. Серед учених-адміністративістів потрібно відзначити таких видатних дослідників,

як В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, І.І. Веремесенка, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, М.І. Єропкина, Л.М. Колодкіна, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, А.О. Селіванова, В.Д. Сущенко, Ю.О. Тихомирова тощо. Тим не менш, інноваційна спрямованість суддівської діяльності у сучасних інформаційних умовах ще вивчена недостатньо. Дисертаційні дослідження за цією проблематикою не проводились. У сучасній науковій літературі та періодиці частково відображено тільки окремі аспекти цієї проблеми. Звідси предметом статті є висвітлення основних положень запровадження інтеграційного методу до концепції професійної діяльності судді в адміністративному процесі.

Проблеми професіоналізму та компетентності, виявлення умов для забезпечення особистісно-професійного розвитку й досягнення індивідуумами професійного «акме» розглянуто в дослідженнях науковців А. Деркача, В. Зазікіна, О. Бодальова, А. Маркової, О. Анісімова, Н. Кузьміної, Л. Рудкевича та ін. Як показує досвід, без відповідного аналізу професіоналізму й компетентності не завжди вдається досягти належного професійного рівня підготовки управлінських кадрів.

Поняття діяльності відіграє ключову роль у психології праці як науковій дисципліні і юридичній праці як її підгалузі, що виконує ряд найважливіших функцій. За концепцією С.Л. Рубінштейна діяльність – це психологічне поняття, яке визначається активністю або процесуальністю, а саме – специфічною предметно- та соціально-детермінованою організацією, яку варто позначати терміном «діяльність». Він приписує не самим психічним процесам, а їхнім зовнішнім проявам, формам та безпосередній дії на зовнішній світ – нехай це світ речей чи людей – немає значення.

Визначають, що термін «інновація» може інтерпретуватися як перетворення потенціалу науково-технічного прогресу в реалії, що втілюється в нових технологіях, зокрема соціальних та інформаційних [1]. Термін «інтеграція» означає процес упорядкування, погодження окремих частин у ціле. Результатом такого процесу є створення нових якостей або визначення різноманітних речей, явищ та процесів, не позбавляючи їх попередніх властивостей. Доцільність використання інтеграційного методу може свідчити упорядкування масивів і компонентів автоматизованих інформаційно-технологічних систем у сфері практичною юриспруденції, зокрема адміністративного судочинства.

В основу психологічного аналізу професійної діяльності судді покладена *акмеологічна концепція інформаційної інноваційності*, що, у свою чергу, первинно ґрунтується на фундаментальних засадах основоположника «діяльнісного підходу» О. Леонтєва, який вважає, що діяльність – це активність, яка рухається мотивом (предметом потреби). Складовим її окремим діям відповідають цілі, а способам дій – умови дій [2, 105].

Науковцями висловлюються думки, що діяльність включає такі елементи: мету, засіб і результат [3, с. 86-94, 123-130], або мету, засіб, результат і сам процес діяльності [4, 268], або мету, засіб, результат і форму самого процесу діяльності [5, 145], або об'єкт, суб'єкт, мету й очікуваний результат, а також засоби, методи та способи діяльності [6, 145], або суб'єктів, учасників, юридичні дії й операції, засоби і способи їх здійснення, результати дій [7, 52], або мету, завдання, цілі, суб'єктів і об'єктів, принципи, функції та напрями [8, 137]. Висловлюється також думка, що структуру діяльності утворюють такі елементи, як стадії, етапи, дії, операції [9, 49].

Психологічний механізм будь-якої діяльності складається: з мотиву; загальної мети; програми дій; умов діяльності тощо. Не є винятком у цьому плані й суддівська діяльність в адміністративному процесі. Дії, що її складають, – це свідомі вольові акти. В їх регуляції домінуюча роль належить мотиву і меті, свідомості і волі [10, 66]. Це не заперечує значення елементів психіки, що взаємодіють із свідомістю, і які, в певній мірі, визначають її спрямованість. Так, «психологічна (операційна) установка особи безпосередньо впливає на вибір способу дій» [11, 122]. У той же час традиції, звички, стереотипи, інтуїція, професійний досвід, емоції тощо безпосередньо обумовлюють зміст і характер обох видів названої діяльності.

Психологічна наука визначає діяльність як специфічну людську форму взаємодії із середовищем [12, 91]. Психологи визначають діяльність як динамічну систему взаємодій

суб'єкта із світом, в процесі чого відбувається виникнення та втілення в об'єкті психічного образу, а звідси й реалізація опосередкованих ним відносин суб'єкта у предметній дійсності [13, 101].

Діяльність – це суто людський спосіб відношення до світу, сутністю якого є перетворення й підпорядкування матеріального світу людським цілям, спонуканням і волі, тобто всьому тому, що становить духовну сторону людського буття і є істинно творчим відношенням до навколишнього середовища, створенням нового, неповторного, того, що не зроблене природою. Вважаємо, що одним з найбільш вдалих є наступне визначення діяльності як форми активного відношення суб'єкта до дійсності, спрямованої на досягнення свідомо поставлених цілей і пов'язаної зі створенням суспільно значимих цінностей або освоєнням соціального досвіду [14, 136]. Отже, діяльність є специфічною людською формою відношення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільну зміну і перетворення на користь людей. Саме такою і має стати суддівська діяльність.

Інтеграційний метод за своєю природою та спрямованістю відрізняється від інших методів професійної діяльності судді в адміністративному процесі. Саме з цих підстав, можна з високим рівнем надійності результатів дослідження прийняти акмеологічну методологію як сукупність ідей про цінність людини, її духовного світу, здатності до творчості й самовдосконалення. Тому акмеологічний аспект багатограних проблем індивідуальності, на наш погляд, може чітко «висвітити» закономірності знаходження (збагнення, здолання) індивідуально-діючих траєкторій оптимального розвитку зрілої особистості на шляху до *акме*.

Сучасна науково-технічна революція ввела нове поняття – інформаційне століття, тобто століття основою якого є інформаційні процеси та інформаційні технології. Встановлюються інші, оперативні зв'язки між узагальненням (інформацією), повідомленням (комунікацією) і приєднанням – перетворенням (трансформацією) [15, 28]. Тому сучасний етап реформування судової системи України передбачає перехід від екстенсивних до інтенсивних методів, що обумовлює підвищену увагу до удосконалення інформаційних систем і впровадження в діяльність суддів адміністративних судів інновацій. Враховуючи багатовекторність форм зазначеного вектору суддівської діяльності, мова може йти як мінімум про чотири напрямки даного розвитку: індивідуально-професійний, професійно-кваліфікаційний, професійно-посадовий і моральний [16, 564-570]. До того ж активно розвивається ще один важливий рівень – інформаційно-технологічної інноваційності професійної діяльності судді. Адже освоюються нові способи й алгоритми вирішення професійних завдань, розширюється система професійних навичок і вмінь, і поряд із цим здобуваються нові знання, розширюється кругозір, складні міжгалузеві та спеціальні здатності, формуються нові інтереси, виникають нові потреби, цінності, еталони, підсилюються індивідуально-ділові й професійні важливі якості, а відтак відбувається зміна особистості. Але ці зміни, у свою чергу, сприяють більш ефективному освоєнню нових високопродуктивних алгоритмів і технологій.

Ми виходимо з того, що аналіз діяльності не може здійснюватися взагалі [17, 192-203]. Він теж конкретний, як і сама професійна діяльність судді. Тому аналіз професії судді адміністративного суду й психологічне моделювання професійної діяльності у сфері адміністративного судочинства є ланками одного ланцюга і є взаємозалежними й взаємовизначеними складовими частинами професіографії. Рівень робочої мотивації та ентузіазму по відношенню до роботи альтруїстичного змісту є професійною мотивацією. Стан мотиваційної сфери оцінюється такими показниками, як продуктивність суддівської діяльності, оптимізм і зацікавленість у роботі, самооцінка професійної компетентності та міри успішності в роботі з людьми. Звідси розуміння особистості судді набуває вагомого значення для підвищення ефективності професійної діяльності у сфері адміністративного судочинства.

Таким чином, професіографія несе на собі важливе психолого-акмеологічне навантаження й розширює обрії реалізації певних професійно-психодіагностичних цілей. Вона входить у методологічний простір юридичної психології як повноправний змістовно значимий феномен.

Водночас, розглядаючи акмеологічні проблеми професіоналізму суддівської діяльності, потрібно визначити, що предметом акмеології є вивчення фаз, закономірностей, механізмів та способів розвитку професійно визначеної дорослої людини, включаючи професійну самосвідомість, самовдосконалення та саморегуляцію особистості.

Слід зазначити, що природа судового свавілля як соціального (точніше – асоціального) явища із часом не змінюється, видозмінюються лише цілі й способи реалізації. І дійсно, професія судді є однією з найбільш складних юридичних професій, де праця судді адміністративного суду відрізняється ще більшою різноманітністю розв'язуваних професійних завдань. Робота судді адміністративного суду містить особливості судової діяльності й державно-управлінської діяльності, оскільки у ході судової діяльності даного виду виносяться державно-владні розв'язки, що визначають долю справи. Загальна програма розв'язку службових завдань судді адміністративного суду може бути виражена лише в самій загальній формі, яка укладена в правовій нормі. Оскільки суддя наділений владними повноваженнями й застосовує владу від імені держави, це розбудовує професійне почуття підвищеної відповідальності за наслідки своїх дій. У його діяльності реалізується значна кількість спеціальних якостей і навичок особистості, які, будучи наведені в систему, органічно включені до структури особистості судді й визначають його творчий потенціал і індивідуальний стиль діяльності [18, 230]. Судді-дилетанти бояться відважних учинків у пошуку Правосуддя з великої букви, шукають шляхи запобігання або мінімізації персональної відповідальності за неправосудне розв'язки, схильні до пасивності в проблемних ситуаціях, до егоїзму й лицемірству, покірливий послух вказівкам «зверху», «від керівництва» та, так названих, «поважних осіб». Дилетантство, за своєю сутністю, вороже будь-яким новаціям, а в судовій сфері – особливо. *Судове дилетантство* воліє поверхово аналізувати реальні процеси «крізь призму чиновницького кабінету», підлещуватися із представниками інших галузей влади (уявна корпоративність «суміжників»), віддає перевагу «інструкціям» і шаблони, схильне до спрощення явищ. Саме подібні негативні прояви найбільше очевидно проявляються в новій судовій галузі – адміністративній юстиції.

Таким чином, особистість судді характеризується якісними та кількісними проявами психічних властивостей, які формують її індивідуальність – поєднання психологічних особливостей як людини й фахівця, що надає цій особі своєрідності, відмінності від навколишніх і, навіть, певної професійної унікальності. Використання інтеграційного методу акмеологічної концепції дозволить удосконалити професійну діяльність судді, допоможе йому будувати та регулювати взаємовідносини з людьми, поглиблено розуміти мотиви їх вчинків і поведінки, пізнавати об'єктивну дійсність, вірно її оцінювати та використовувати одержані результати в практичній діяльності.

Професіоналізм діяльності судді в адміністративному процесі характеризується, насамперед, високою рівнобічною продуктивністю цієї діяльності. Таке визначення професіоналізму діяльності можна вважати за основне в акмеології, і тому зараз воно є важливим методологічним орієнтиром нашого дослідження. У той же час дослідження, які були проведені в акмеології за останні роки, показали, що доцільно розглядати професіоналізм не тільки в діяльнісному контексті, але також у нерозривному зв'язку з особистісним, що якраз співвідноситься з найважливішим методологічним принципом єдності діяльності й особистості.

Адекватно вивчити й оптимізувати професійну діяльність можна лише з позицій цілісного уявлення про психологічні закономірності будови регуляторних процесів, які забезпечують ефективність будь-якого діяння через саморегуляцію й активність. Остання являє собою систему характеристик індивідуальної поведінки, що відображає її швидкісні та варіаційні аспекти. Вона, як слушно зазначають дослідники, опосередковує перебіг природно спричинених властивостей нервової системи на психологічному рівні, зокрема в темпераменті й загальній обдарованості, і постає у вигляді як внутрішніх процесів, так і зовнішніх форм виявів [19, 132-137]. Суть психічної саморегуляції полягає у здатності керувати власними діями й станами. З цього логічно виникає припущення, що саме для суддів адміністративних судів (втім, як і інших) особливо важливим є рівень саморегуляції як одного з універсальних принципів існування організму, що вказує на багаторівневість його функціонування.

У контексті досягнення професіоналізму судді потрібно розглядати питання, пов'язані з досягненням високої ефективності або продуктивності професійної діяльності у сфері адміністративного судочинства, особистісно-професійним розвитком, оптимізацією своєї професійної діяльності, розробкою нових способів і алгоритмів рішення професійних завдань і багато чого іншого. Оскільки домінування таких напрямів обумовило переважну увагу, у цілому, до розробки *діяльнісного аспекту суддівського професіоналізму*. Отже, це відбилося в узагальненому визначенні професіоналізму як *професіоналізму діяльності судді в адміністративному процесі*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко О.М. Інновації в сфері праці персоналу ОВС / О.М. Шевченко // Вісник Донецького національного університету: Серія «Економіка і право». – 2008. – № 2. – С. 471-476.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Смысл: Academia, 2004. – 352 с.
3. Трубников Н.Н. О категориях «цель», «средство», «результат»: [монография] / Н.Н. Трубников. – М.: Высшая Школа, 1968 – 148 с.
4. Юдин Е.Г. Методологические проблемы современной науки / Е.Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 391 с.
5. Кузьмічов В.С. Слідча діяльність: характеристика та напрямки удосконалення: [монографія] / В.С. Кузьмічов, Ю.М. Чорноус. – К.: НІЧЛАВА, 2005. – 448 с.
6. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение): учебное пособие / [Э.А. Дидоренко, Б.И. Бараненко, В.А. Глазков, Н.И. Курочка, В.А. Силоков, А.Г. Цветков]; под ред. проф. Э.В. Виленской. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – К.: Центр учебной литературы, 2007. – 264 с.
7. Карташов В.Н. Юридическая деятельность: понятие, структура, ценность / В.Н. Карташов; под ред. Н.И. Матузова. – Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1989. – 218 с.
8. Ященко В.А. Філософсько-правові засади оперативно-розшукової діяльності: монографія / В.А. Ященко. – К.: Вид-во НА СБ України, 2004. – 304 с.
9. Дубинский А.Я. Понятие, структура и содержание уголовно-процессуальной деятельности / А.Я. Дубинский // Проблемы социалистической законности: [Респ. межвед. науч. сб.]. – Харьков, 1989. – Вып. 24. – С. 49-51.
10. Кузьмічов В. Криміналістичне вивчення злочинної діяльності / В. Кузьмічов, Ю. Москвін // Право України. – 1999. – № 5. – С. 65-67.
11. Зелинский А.Ф. Осознаваемое и неосознаваемое в преступном поведении: [монография] / А.Ф. Зелинский. – Х.: Вища школа, 1986. – 168 с.
12. Еникеев М.И. Психологический словарь / М.И. Еникеев. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 560 с.
13. Психологический словарь / [Под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
14. Карпов А.В. Психология профессиональной деятельности / А.В. Карпов // Психологические основы профессиональной деятельности: хрестоматия / [сост. В.А. Бодров]. – М.: ПЕР СЭ; Логос, 2007. – С. 136-142.
15. Эпштейн М. Знак пробела: О будущем гуманитарных наук / М. Эпштайн. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 864 с.
16. Реан А.А. Развитие профессионализма: проблемы изучения / А.А. Реан // Психологические основы профессиональной деятельности: [хрестоматия] / [сост. В.А. Бодров]. – М.: ПЕР СЭ; Логос, 2007. – С. 564-570.
17. Носс И.Н. Профессиографический аспект профессиональной психодиагностики / И.Н. Носс // Мир психологии. – 2006. – № 3. – С. 192-203.
18. Васильев В.Л. Юридическая психология: учебник / В.Л. Васильев. – 5-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Питер, 2003. – 656 с.
19. Сколоздра М. Роль особистості у професійній діяльності / М. Сколоздра, Р. Байцар // Психологія і суспільство. – 2007. – № 4. – С. 132-137.